

Mia Österlund

”KOLLA, VILKEN FRUITTARI!” SPRÅK, MASKULINITET OCH
SEXUALITET I MARIANNE BACKLÉNS *KOPPARORM*

Ungdomsromanen betecknas i allra högsta grad av att den är en litterär kategori som talar ungt. Böckerna färgas påfallande ofta av sin samtid och präglas av aktualitets- och autenticitetskrav. En samtidsrealistisk ungdomsroman är per definition ett närgånget avtryck av sin tid. Detta gäller inte minst aspekter som hur ungas språk återges i romanen:

- Jag mår skitdåligt. Helvetin angstinen olo. Jag känner mig kraftlös, jag hoppas att jag inte blir allvarligt deprimerad. Dessutom orkar jag inte stajla upp mig. Mitt hår ser för jävligt ut.
 - Du behöver inte alls stajla upp dig.
- (Backlén 113)

Citatet ovan återger ett replikskifte mellan två ungdomar i Marianne Backléns ungdomsroman *Kopparorm* (2008). De diskuterar känslor och utseende, något som kunde invagga läsaren i tron att det är flickor som samtalar eftersom innehållet avspeglar en samtalskultur vanlig bland flickor (Scott Sørensen 1991).⁴⁴ Men i Backléns roman rör det sig i själva verket om en dialog pojkar emellan. Könskonstituering, eller hur kön görs, är en central del av ungdomsromanens motivkrets. Detta kommer till uttryck i daglig kommunikation där kön, som är en dynamisk kategori, ständigt skapas, återskapas och omskapas (Nordenstam 2003, 158).⁴⁵ Inom språksociologin myntar Jan Einarsson begreppet *sexolect*, som en beteckning för en sådan könad språkanvändning och diskuterar barns könsbundna språkanvändning (Einarsson 2004, 171). Vid en analys av ungdomsromanen är frågor om språklig representation, kön, sexualitet och ålder relevanta. Hur uttrycker sig de unga i den samtidsrealistiska ungdomsromanen? Hur pratar pojkar och

⁴⁴ Samtalsämnen mellan flickor berör ofta relationer, känslor och utseende och omgärdas av bekräftelse. Scott Sørensen, Anne, ”Könskulturer och könets kultur”, 1991. Könsbundna samtalsstilar har undersökts i relativt stor utsträckning, vilket bildar grund för min argumentation utan att jag här går närmare in på hur kön görs genom kommunikation. Se Nordenstam, Kerstin, *Kvinnlig och manlig samtalsstil*, 1987, Nordenstam, Kerstin, *Skvaller. Om samtalsstrategier hos kvinnor och män*, 1998.

⁴⁵ Nordenstam, Kerstin, *Genusperspektiv på språk*, 2003, s. 158. Kön konstrueras genom tre sammanlänkade processer på olika nivåer; symbolisk, strukturell och individuell. På individplanet handlar könskonstitueringen om en identitetsskapande process i relation till rådande könsnormer.

varför? Gör de kanhända kön i sina replikskiften? Barn- och ungdomslitteraturen har inte ägnats särskilt många lingvistiska studier, men då det sker fokuseras maktaspekter.⁴⁶ I denna artikel belyser jag hur pojkarnas sexolect bidrar till att skapa maskulinitet och göra sexualitet i ungdomsromanen.

För att diskutera sambandet mellan språk, maskulinitet och sexualitet i ungdomsromanen har jag valt att granska replikskiften i Marianne Backlén's ungdomsroman *Kopparorm*.⁴⁷ Romanen vann förlaget Fontana Medias romanpristävling Liv.nu, då under arbetstiteln "Tro, hiphop och kärlek".⁴⁸ Berättelsen handlar om femtonåriga Chris(tian) som efter pappans död flyttat från Namibia till den fiktiva östnyländska kommunen Östanfjärd och vidare till Nordsjö i Helsingfors. Mamman är självuptagen med preferens för unga afrikanska män, ett återkommande motiv såväl i vuxen- som i ungdomsböcker av Backlén⁴⁹, medan mormor som är präst står för stabilitet och ger romanen dess existentiella klangbotten. Chris smälter snabbt in i den nya kamratkretsen i Helsingfors, men har kvar sina vänner i Östanfjärd. Hans medvetandeström, som består av minnen från Afrika, fördjupar texten. Namnet Christian är valt med tanke på den existentiella tematiken och understryker hans roll i romanen som kristen sökare. Det andliga inslaget, främst genom mopedåkande mormors prästjobb, är välintegrerat.⁵⁰ Mormor vill att Chris skall be, men han förmår inte be förrän en drastisk olycka inträffar. *Kopparorm* är en bok om att söka sin identitet, i huvudpersonen

⁴⁶ Se Stephens, John, *Language and Ideology in Children's Fiction*, 1992, Heldner, Christina, "I gränslandet mellan lingvistik och litteraturvetenskap. En analys av några språkliga drag i böckerna om Pippi Långstrump", 1992, och Murray Knowles & Kirsten Malmkjær, *Language and Control in Children's Literature*, 1996.

⁴⁷ För en översikt av hur replikskiften eller dialoger bidrar till personkaraktäristiken och utvecklandet av tematik men inte av genus se Londen, Anne-Marie, *Litterärt talspråk. Studie i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*, 1989.

⁴⁸ Torvalds, Sofia, "Marianne Backlén. Vinnare i romantävling", *Kyrkpressen*, 6.06.2007. Backlén har uttalat sig i Radio Vega om att titeln "Tro, hiphop och kärlek" kändes för snäv och samtidsbunden mot det mer symboliska *Kopparorm*. Annonstexten för roman-tävlingen löd så här: "Fontana Medias romanpristävling utlyses nu för fjärde gången. Denna gång är temat 'Liv.nu'. Vi söker en roman – som finlandssvenska unga kan identifiera sig med, – som handlar om någon som kunde vara din granne eller klasskompis, men som inte behöver vara det – som bejakar en kristen livssyn." Enligt e-post med förlagsredaktör Pian Wistbacka 7.10.2008.

⁴⁹ Främst i *Hundarna i Kingston* 1993, *Donovan från Jamaica* 1994, *Karma* 2001.

⁵⁰ Monika Vikström-Jokelas *Ellen Annorlunda*-böcker utgivna på samma förlag löser frågan om en kristen syn i romanen på ett motsvarande sätt genom att protagonisten har en mamma som är präst. För ungdomsromanen gäller ofta att relationen till mor- och far-föräldragenerationen är mindre infekterad än den till föräldrarna, och av avgörande betydelse för den unga protagonisten, vilket även är fallet i *Kopparorm*.

Chris fall den kristna tron, men ännu mer påtagligt sin maskulinitet och sin sexuella inriktning.

Språkligt främmandegjord

Chris är på grund av sin utlandsvistelse i Namibia en avskärmad och främmandegjord finlandssvensk, även språkligt. Därmed kan Backlén genom honom presentera begrepp som härrör ur ungdomskulturen och samtidigt förklara dem. Det händer då Chris börjar en ny skola:

Allt fler elever flockas på skolgården, somliga pojkar ser nästan ut som fullvuxna män, andra är så små och klena att de ser ut som barn i lågstadiet. Chris hör en storväxt kille med långt blont hår ropa åt en annan kille.

– Älä vinee, noobi. Stfu!

Chris förstår ingenting av vad killen säger. Senare får han veta av Tobias von Rhendorff att vinee kommer från engelskans whine, gnälla, att noobi betyder tölp och okunnig, och att det kryptiska stfu är en förkortning av engelskans mindre smickrande shut the fuck up.

(Backlén 33).

Skolan och skolgården är återkommande topos i ungdomsromanen. Här främmandegörs den finlandssvenska skolgården genom Chris' utanförperspektiv. För honom framstår språket som totalt främmande. Uttrycket "Älä vinee, noobi. Stfu!" förklaras även för läsarna i och med Chris okunnighet. Det yttras i en situation där pojkarna i romanen mäter sin maskulinitet mot varandra. Pojkarna granskar varandra och använder sin sexolect för att förstärka sin maktposition i pojkkollektivet. Dessutom fyller de i varierande grad de rent fysiska ramarna för manlighet. Chris får ändå hjälp av en pojke att dechiffra skolgårdens språk. Vänskap och solidaritet mellan pojkar går som en röd tråd genom berättelsen och Chris nya vänner fungerar återkommande som tolkar för honom både då det gäller ungdomskulturer och språkliga uttryck.

Även i *Donovan från Jamaica* (1994) valde Backlén att skildra Finland genom en utanförståendes ögon, i och med att det bekanta beskrivs som obekant (Nikolajeva 2000, 313). Detta grepp återkommer i *Kopparorm*, särskilt då det gäller språket. Chris klagar över att hans mamma har pratat tyska med honom och uttrycker frustration över sina svårigheter att lära sig finska. Språket i romanen är i högsta grad platsberoende och socialt färgat. Chris förbryllas av språkvarianterna och -mosaikerna både i sin afrikanska och i sin finländska miljö. Backlén använder sig några gånger av inslag av finska i replikskiftena, det vill säga att en talare byter kod mitt i en mening, som i repliken "– Kan jag få en karkki?" (Backlén 67) och enstaka finlandismer

anknyter till den finlandssvenska miljön, exempelvis bär Chris' lillasyster Sara "kurabyxor"⁵¹ (Backlén 44). Men mest rör det sig om att olika koder används särskiljande i karaktärsbeskrivningen eftersom de olika personerna i hög grad betecknas av sina språkliga drag. De presenteras i första hand, och upprepade gånger romanen igenom, genom sitt språk:

Pära gastar i sin mobil: Han sa att han körd på en stein vid Lill-Kobbin. Jou. Med farsans hanses båt. Va? Håken tid? Vid kioskn? Hur myky har du? Inga jag heller.

Chris sträcker ut sina ben och utbrister:

– Vittu vad det är skönt ti va här!

Det finska v-ordet liksom slinker ur honom. Den östnyländska dialekten känns plötsligt som världens naturligaste språk, jämfört med den snorkiga helsingfors-svenskan och blandspråket, där vartannat ord är finska.

(Backlén 47)

Citatet återger ett mobiltelefonsamtal som Pära, som talar östnyländsk dialekt, för i Chris närhet då Chris är på besök i Östanfjärd efter flytten till huvudstaden. Chris får frågan om hur det är i Helsingfors, om han har lärt sig finska samt hurudana flickorna i huvudstaden är, allt i ett svep, och hans tankeström om stadens etniska blandning avbryts av Pärans samtal som rör sig om kvällens festförberedelser. Episoden illustrerar den medvetenhet Chris ständigt har om de språkliga varianter han möter i olika sammanhang och som han i olika utsträckning känner sig hemma i. Ett annat exempel på karaktärsbeskrivning via språket är introduktionen av ytterligare en pojke, Stigo:

Stigo var ett par år äldre än Chris och Nicke, han hade bott i Sverige och imiterade Stockholmsslang, använde sig av ord som kaxig, taskig, schysst och fika, visserligen varvat med östnyländsk dialekt och finska ord.

(Backlén 15)

Stigos språkanvändning karaktäriserar honom i kontrast till de andra. Efter- som han också har bott utomlands markerar han sin språktillhörighet genom att strö in vardagliga rikssvenska ord då han talar. Språkbruket tjänar alltså till att utmejsla karaktärsteckningen, men den konsekvens med vilken de språkliga varianterna förekommer manar även fram en djupare diskussion om tillhörighet och etnicitet.

Vad som blir tydligt i Backléns skildring av den finlandssvenska kretsen är att den är blandad, och snarast består av en rad *finlandssvenskheter*. Backlén undviker därigenom de svårigheter som en finlandssvensk ungdomsroman kan stöta på vad gäller kraven på att återskapa ett aktuellt ungdoms-

⁵¹ Det vill säga galonbyxor.

språk. Istället kopplar hon på alla tänkbara språkliga varianter: den breda östnyländskan stöts mot Helsingforssvenskan och den finska brytningen. Dessutom förekommer repliker på tyska och afrikaans i boken. Men hon använder även rikligt med ungdomsspråk och risken att slangen dateras parerar hon genom replikernas brokighet. Då samtliga personer har sin språkvariant spelar det mindre roll om den är daterad eller inte.

Utmaningen för den finlandssvenska romanen, något som i än högre grad gäller ungdomsromanen, är dilemmat att skildra en trovärdig två- eller mångspråkighet. Frågan om ett fungerande litterärt språk har följt den svenska litteraturen i Finland från dess begynnelse (Zilliacus 2000, 14–18).⁵² I synnerhet återgivandet av en tvåspråkig verklighet har ansetts problematisk i finlandssvenska romaner menar en del litteraturforskare (Ekman 1995, Pedersen 1999, Zilliacus 2000, Andersson 2000). Det finlandssvenska litterära språket är variationsrikt och i nyare litteratur, och i synnerhet i dialog, kan de dialektala och vardagliga influenserna rentav bli så starka att texten blir obegriplig för en sverigesvensk läsare (Andersson 2000, 21).⁵³ Dessutom kan kodväxlingen fjärma texten även från finlandssvenskar som inte behärskar just den aktuella varianten. Backlén parerar i *Kopparorm* detta dilemma genom sin distanseringsteknik. Men att boken mejslar ut den flerspråkiga ungdomskulturen på detta sätt hindrar kanhända att romanen når en bredare sverigesvensk publik. Å andra sidan har Backlén bemödat sig om begripligheten genom att låta den oförstående Chris be om förklaringar.⁵⁴

Michel Ekman diskuterar förutsättningarna för att skriva realistiskt inom finlandssvensk litteratur och betonar det språkliga dilemmat. "Finlandssvenska författare har ofta svårt att finna ett ledigt och naturligt tonfall. Särskilt väl märks det när de skriver dialog. I den vardagliga finlandssvenskan slår finskan igenom, speciellt i stadsmiljöer" påpekar Ekman (Ekman 1995, 210).⁵⁵ Dilemmat enligt honom är att man inte kan strö in finska i texten i den omfattning som det görs i verkligheten.⁵⁶ Ekman betonar att särskilt ungdomsspråket är beroende av finskan. Han noterar att författare ofta använder sig av dubbla distanseringseffekter, som att förlägga romanen till

⁵² Zilliacus, Clas, "Finlandssvensk litteratur", 2000.

⁵³ Andersson, Erik, "Språkvård genom litteratur", 2000.

⁵⁴ Jämför Annika Luther *Brev till världens ände* 2008 där finlandssvenskt talspråk används i finskspråkig kontext. Finlandssvensk barnlitteratur har ofta tvättats på finlandismer för att nå en bredare publik exempelvis i Marita Lindqvists böcker.

⁵⁵ Ekman, Michel, "I november tröstlösa nätter. Om Helsingforsskildringen hos några yngre finlandssvenska prosaister", 1995.

⁵⁶ Jfr Nalle Valtiala som i sin novell "Lokkin" (1992) driver det språkliga dilemmat till sin spets i en skildring av snyltgäster på en fest i en text som blir närmast oläslig för den som inte kan huvudstadsslang.

historisk tid och till enspråkigt svensk landsbygd, sommarställen eller abstrakta världar vilka alla är strategier för att undvika dilemmat med att återge en tvåspråkig verklighet. Dessa miljöer är onekligen dominerande i finlandssvensk barnlitteratur (Orlov 1996). Ekman kommenterar Marianne Backlén som Helsingforsskildrare och menar att hon inte är särskilt smidig i sina repliker då det gäller att återge en flerspråkig miljö (Ekman 1995, 220). Gällande *Kopparorm* är däremot språkets kollaps eller de litterära karaktärernas svårigheter att förstå varandra över språkgränserna en poäng som harmonierar med romanens motivkrets och tematik.⁵⁷

Främmandegöranden eller distanseringar i form av fantasilandskap som Tove Janssons Mumindal eller Irmelin Sandman Lilius Tulavall är särskilt vanliga inom den finlandssvenska barnlitteraturen (Nikolajeva 2000, 304, Lassén-Seger 2008, 18). Som ett led i denna främmandegöring betecknas också den finlandssvenska ungdomsromanen ofta av fantastiska inslag, historisk fantasy och magisk realism som hos exempelvis Henrika Andersson, Yvonne Hoffmann, Annika Luther och Maria Turchaninoff. Både den realistiska ungdomsromanen och fantasyromanen tar oftast avstamp i det urbana stadsrummet, för att sedan eventuellt röra sig utanför stadskärnan mot landsbygd, natur och rentav vildmark som i Annika Luthers *Skogen som gud glömde* (2002). I urban miljö förstärks vanligtvis utmaningen att skildra en mångspråkig miljö utan att svenskan för den delen blir obegriplig i sitt sammanhang. Den finlandssvenska omgivningen är ofta mångspråkig medan de litterära skildringarna i första hand är ensidigt enspråkiga. Inom den finlandssvenska barn- och ungdomslitteraturen finns däremot en stark tradition av att skildra språkmöten och litterär språkblandning har också blivit vanligare, särskilt i samtidsrealistisk finlandssvensk ungdomsroman.⁵⁸ Greppet anknyter till en tradition av flerspråkighet inom finlandssvensk skönlitteratur överlag.⁵⁹

Den finlandssvenska ungdomsromanens historia är kort. Ungdomsromanens rötter finns i de traditionella pojk- och flickböckerna som särskilt etablerades under mellankrigstiden men under 1960-talet övergick till att rikta sig till en könsblandad läsekrets (Nikolajeva 2000, 202). I flickböcker som exempelvis Harriet Clayhills *Full i sjutton* (1936) finns rörelsen från landsbygd till stad och motivet att en utomstående skall göra sig hemma-stadd i en ny miljö. I Sverige och på finskt håll har ungdomsromanen sedan

⁵⁷ Österlund, Mia, "Unga ömsar självbild", *Hufvudstadsbladet* 29.04.2008

⁵⁸ Pedersen, Ulla, "Förlåt... Anteksi! Språkmöten i några finlandssvenska barn- och ungdomsböcker", 1999.

⁵⁹ Tidigs, Julia, "Flerspråkighet som tema och litterärt grepp i Jac. Ahrenbergs Viborgsskildringar: genus, kommunikation och nationalitet" 2008, Tidigs, Julia, "Flerspråkiga (kon)textualiteter. Deleuze, Guattari och Finlands svenska litteratur?" 2009.

1960-talet och med en ny blomstringstid under 1990-talet varit en kategori med stor betydelse. Inom den finlandssvenska litteraturen saknas denna kategori, det vill säga skildringar av unga individer någonstans mellan barn-dom och vuxenliv, så gott som helt och hållet (Nikolajeva 2000, 316). Maria Nikolajeva frågar sig om den finlandssvenska barnlitteraturens grundprinciper som självisolering, idyllisk prägel, fokusering på familjeband och strävan efter trygghet omöjliggör tanken på en finlandssvensk ungdomsroman eftersom tematiken där förväntas vara den ungas uppbrott från trygghet samt protest mot samhälle och familj (Nikolajeva 2000, 316). Under 2000-talet har den finlandssvenska ungdomsromanen trots allt fått ett litet uppsving (Franck 2010, 18). Mia Franck som menar att det finlandssvenska litterära kretsloppet gärna har publicerat ungdomsskildringar som vuxenlitteratur jämför Marianne Backléns *Kopparorm* med Lars Sunds ungdomsskildring *Natten är ännu ung* (1975) och talar rentav om en rädsla bland författare att etiketteras som "enbart" ungdomsförfattare, vilket också skulle förklara bristen på en finlandssvensk ungdomsromantradition (Franck 2010, 20).

Hybriden, blandformen, som är Backléns kännetecken, använder hon i *Kopparorm* för att belysa – och ständigt korsbelysa – finlandssvenskheten som etnicitet.

I drömmen sitter Christian Sjöberg, femton år gammal och bosatt i Östanfjärd, i en gammal amerikansk bil, ett buckligt dollargrin, och låter sig sakta gungande glida förbi sjabbiga hyreshus i Bronx, Brooklyn eller Queens, vaggad av en skönt sjungande rapartist vars enformiga texter väller fram som böner eller besvärjelser ... Searching for a Black Jesus ... Bilen är fullsatt, Chris sitter trångt mellan Nicke och Jonas i baksätet, bredvid Colin i jeepen, och de närmar sig Kalkis strand och Langer Heinrich-gruvan öster om Swakopmund, eller så är de på väg till Lovisa.

(Backlén 9)

Blandformen blir påtaglig inte minst i de drömscener som skildras där Chris befinner sig i en slags parallellverklighet. Minnet av den namibiska verkligheten överlappar den finlandssvenska, samtidigt som den finlandssvenska verkligheten inte alls är enhetlig utan mångskiftande, inte minst språkligt. Här handlar det inte om att uppvisa gemenskap genom att använda sig av samma ungdomsspråk utan tvärtom att visa individualitet genom att hålla fast vid sitt eget språk. Romanen ger en brokig bild – där verkligheten, maskuliniteten och sexualiteten är grumlig – en bild som träffar rätt i den finlandssvenska ungas språkliga vardag som den ofta ser ut, nämligen som en mosaik av sammanhang och av språkvarianter.⁶⁰

⁶⁰ Marianne Backlén formulerar sitt eget förhållande till språk så här:

– Jag är helt tvåspråkig, mitt modersmål är svenska, men jag gick i finsk skola. Dessutom hörde jag min pappa tala ryska med sin far och tyska med sin mor och syster. Språk har alltid fascinerat mig, ett språk är inte bara ord, utan en hel kultur, känslor, gester,

Pojken blir man genom språket

Det är slående i hur hög grad ungdomsspråket i Backlén utformning vilar på könsbestämd grund och därmed är en utpräglad sexolect. I *Kopparorm* definieras och bevakas gränserna mellan olika köns-kategorier i pojknas replikskiften. Detta gäller särskilt vilken typ av pojke eller flicka någon är.

– Fruittari! Kolla, vilken frUITtari! Gel i håret, det ser för löjligt ut. Bög!

Nicke slängde en tom ölflaska i ett buskage och gick till Stigo efter en ny flaska. Chris var inte helt säker på vad det finska ordet frUITtari, från engelskans fruit cake betydde men han ville själv definitivt inte se ut som en sådan. Å andra sidan hade Dani förklarat att en frUITtari egentligen var en heterokille, en straight kille, som imiterade en homosexuell killes stil.

Dani tillade med viktig min:

– Metrosexual. Typ David Beckham. Per-Henrik, Pära, bondpojke från Sunnavik, stirrade nästan fientligt på Chris och Dani.

– Öh, konder, vad i helvete snackar ni om? Metrosexual?

Stigo i sin tur kallade en mörkhårig kille för blatte, ett rikssvenskt ord för invandrare. Några främmande flickor stod och hängde vid simstrandens omklädningsrum, starkt sminkade, klädda i åtsittande tröjor och supersmala jeans. Chris sneglade nyfiket på dem. Talade de finska eller svenska? En flickas höga klackar borrar djupa hål i sanden, en annan hade anilinfärgade slingor i sitt burriga, blonda hår. Nicke fällde sina obarmhärtiga kommentarer.

– Har ni sett, konder, vilka frisyrer, vilka skor, man blir ju rädder för mindre.

(Backlén 13)

I citatet ovan använder sig Backlén av främmandegöringen som ett sätt att förklara begreppet "frUITtari", det vill säga en heterosexuell pojke med grumlad maskulinitet. Språkbruket kring homosexualitet och gränsdragningen för vem som räknas som maskulin är avgörande i *Kopparorm*. Backlén låter de unga pojkarna använda sig av samtida språkbruk kring könsidentitet i form av ord som "pissis", "frUITtari" och "metrosexuell". Mest frekvent i romanen är begreppet frUITtari (Backlén 32, 49, 51 m.fl.). Backlén ruckar på heteronormativiteten och gestaltar både pojkar som befäster heterosexualiteten, och som därmed är kategorins gränsbevakare, och pojkar som slinker undan heteronormativiteten utan att för den skull identifiera sig som homosexuella, snarare är de sexuellt grumlade. Denna pojkkonstruktion där maskuliniteten omförhandlas inramas språkligt av en rad definierande

kollektiva minnen. Det är svårt att återge dialekter i en skönlitterär text, till exempel den östnyländska dialekten, så mycket går förlorat: uttalet, intonationen, till och med kropps-språket. I skolan får mina barn lära sig standardengelska, men deras pappa talar jamaica-dialekt, som är en underbar variant av engelska. Modersmål, litteratur och medicinskaps Marianne Backlén http://www.edu.fi/svenska/mlm/ml/forfattaren/m_backlen.html hämtat 24.09.2008.

begrepp som anknyter till maskulinitet som bög, frUITtari och metrosexuell. Den dialekttalande pojken bryter in med uttrycket "konder", som representerar en mer traditionell, kollektiv maskulinitet.⁶¹ Själva fastställandet av pojkroller och överskridandet av rollerna framträder tydligt i replikskiftena.

I citatet ovan förekommer även könsbundna skällsord, som att någon kallas för bög. Denna språkliga stigmatisering har svenska anor i Äldre västgötalagen från 1200-talet då det var straffbart att påstå att en man hade haft sex med en annan man, eller att kalla en kvinna för "hortuta" (Svahn 1999).⁶² Helena Saarikoskis folkloristiska undersökning om att bli kallad hora visar på att praktiken att använda könsord nedsättande fortlever i Finland (Saarikoski 2001). Detta gäller även i den litterära gestaltningen där motsvarande gränsbevakning av maskuliniteten är aktuell för pojkarna i *Kopparorm*.⁶³

Heterosexualiteten aktualiseras genom hur en grupp pojkar definierar, vaktar och synliggör heterosexuella relationer inom sin samkönade grupp och hur dessa praktiker samtidigt inbegriper relationer bestående av homo-socialt begär och dominans.⁶⁴ Heterosexualitetsnormen innebär ett avståndstagande och en kontroll över homosexuella. Metaforiskt sker detta genom att referera till andra män som omanliga. De språkliga praktikerna att kalla någon för frUITtari eller bög är utpräglade "bevara ansiktet"-taktiker.⁶⁵ I romanens upplösning utspelar sig ett replikskifte mellan den metrosexuelle finska Jani och Chris kamrat Tobias:

Tobias tar av sig hjälmen och Chris stirrar förvånad på honom.

– Vad har du gjort med ditt hår?

Tobias rodnar och för handen över sin nya frisyr. Han sätter sig bredvid Sussi på det nedersta trappsteget. Jani tittar nyfiket på honom, sträcker fram sin hand och känner på hans hår. Han säger på sin svenska, som låter helt skaplig.

– Fin frisyr! Var har du klippt dig?

– Öh, i Östra centrum.

– Använder du gel eller spray?

Tobias rodnar ännu värre och Jani skrattar roat.

⁶¹ Uttrycket saknas i *Finlandssvensk ordlista* men betyder killar.

⁶² Svahn, Margareta, *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen. Skällsord, stereotyper och könsrollskonstruktion*, 1999.

⁶³ I Anita Lykull Eklunds *Snöleoparden* 2001 får gränsbevakningspraktiken följande utformning. Då flickprotagonisten kallas för fitta, en motsvarande könsbunden kränkning, svarar hon "Jag är igen fitta, Henrik lille, jag har en" och slår därmed tillbaka verbalt. Kontexten är uttalat feministisk och romanen gestaltar den typ av flickmakt/flickor som framträder under 1990–2000-tal i svensk ungdomsroman.

⁶⁴ Kiesling, Scott F., *Playing the Straight Man. Displaying and Maintaining Male Heterosexuality in Discourse*, 2002, s. 118.

⁶⁵ Se Goffman, Erwine, *Interaction Ritual. Essays on Face to Face Rituals*, 1967.

– Hej, jag är Jani. Är det du som heter von Rhendorff? Ja, jag älskar herrgårdar, Svenskfinland, snapsvisor och dekadens.

– Du tycks ha jättestereotypa uppfattningar om oss!
(Backlén 116)

I flickskildringar har frisyrer traditionellt varit utslagsgivande för vilken typ av flicka som skildras (Österlund 2000)⁶⁶, hos Backlén är detta drag markant även i den effeminerade pojkskildringen. Även Chris får sin frisyr kommenterad av den dialektala Pära:

– Oj då, vilken frisyr! Är det ont om frisörer i Helsingfors?
Chris skrattar förläget, men svarar på sin bästa, snorkiga Helsingforssvenska:
– Din egen frisyr är föga originell. Modell flottig.
(Backlén 108)

Att repliken fälls på helsingforssvenska markerar vilken språklig variant den representerar. Analysen av *Kopparorm* visar att språket spelar en avgörande roll i ungdomsromanens könskonstituering. Praktiker som tjänar till att upprätthålla heteronormativitet genomsyrar språket och kommer särskilt till uttryck i replikskiften. Detta är i samklang med resultat som genusmedvetna språkforskare som Deborah Cameron och Don Kulick samt Penelope Eckert och Sally McConnell kommit till genom att bland annat granska språkbrukets relation till heterosexualitet.⁶⁷ Begreppet maskulinitet förstås här i ett queerteoretiskt sammanhang, det vill säga genom en socialkonstruktivistisk tolkningsram (Butler 1990, Rosenberg 2002, Stephens 2002, Mallan 2009). Den heteronormativa könsordningen som bygger på ett tvåköns-system framställer könen som komplementära. Könsnormativitet kännetecknar fortsättningsvis det västerländska samhället trots att de dominerande formerna för maskulinitet utmanas allt mer (Halberstam 1998). Genom att grunla heteronormativiteten frigörs utrymme för alternativa begärs- och identitetskonstruktioner i skönlitteraturen, som exempelvis en fruttarmaskulinitet som kan vara mer experimenterande än 'traditionell' maskulinitet. Begreppen "pissis", "fuitari", "metrosexuell" förhåller sig samtliga till sättet på vilket kön görs. De är beteckningar för ett förhållningssätt till sexualitet som avviker från heteronormativitet genom att leva ut och iscensätta sexualitet på ett ur heteronormativt perspektiv övertydligt, överdrivet och provo-

⁶⁶ Österlund, Mia, "Från flätor till flickmakt. Genusförklädnader i den svenska ungdomsromanen under 1980-talet", *Barnboken*, 2000.

⁶⁷ Cameron, Deborah & Kulick, Don (red.), *The Language and Sexuality Reader*, 2006, Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally, *Language and Gender*, 2003, Kulick, Don, "Gay and Lesbian Language", *Anthropology Annual Review* 2000.

cerande sätt genom att förställningar om kvinnlighet och manlighet utmanas (jfr Franck 2009).

Queerteorin uppmärksammar sexualiteten i relation till kön och erbjuder en rad tolkningsredskap som belyser hur sexualitet kan relateras till kön. Begrepp som homofobi, homosexuell panik⁶⁸ och skåpbeteende har en lång och komplicerad historia (Butler 1990, Sedgwick 1990). På grund av den dominerande heteronormativiteten som genom tiderna har hårdbevakats och upprätthållits med hjälp av stigmatisering, patologisering och utstötthet är homosexualitet fortsättningsvis stigmatiserat i dagens västerländska samhälle. Sedgwick (1990, 17) menar att "virtually any aspect of modern Western culture, must be, not merely incomplete, but damaged in its central substance to the degree that it does not incorporate a critical analysis of modern homo/heterosexual definition". Hon myntar begreppet garderobs-epistemologi för att understryka att sexualitet är en performativ handling tätt förbunden med talakt och tystnad (Sedgwick 1990, 1–2). Sedgwick sammanför minoritets- och universalitetsuppfattningar om sexualitet, det vill säga minoritetssynen som förespråkar att homosexualitet är stabil och universalitetssynen som betraktar homosexualitet som en kategori som påverkar människor med varierande sexualitet. I Backléns roman kommer både minoritets- och universalitetssynen till uttryck och garderobsepistemologins betoning av talakt och tystnad kan klargöra att homosexualitetsyttringarna och antydningarna i romanen uttryckligen är performativa handlingar och talakter med hjälp av vilka pojkarna gör maskulinitet och sexualitet. Sedgwick raserar dikotomin hetero- och homosexualitet som hon anser vara en förenkling. Hon (1990, 17) menar att "[t]he dividing up of all sexual acts – indeed all persons – under the 'opposite' categories of 'homo' and 'hetero' is not a natural given but a historical process, still incomplete today and ultimately impossible but characterized by potent contradictions and explosive effects". Identiteter är således kulturella konstruktioner som aldrig blir färdiga utan ständigt görs.

Könskonstitueringen i ungdomsromanen utgår från könsmatriser, en flickmatris och en pojkmatrix, där glidningar mellan olika roller och modeller iscensätts utgående från ett heteronormativt mönster (Österlund 2005).⁶⁹ Mia Franck uppmärksammar hur unga i ungdomsromaner förhåller sig till ett heterosexuellt mognadsimperativ som innebär att de positionerar sig eller

⁶⁸ Begreppet homosexuell panik myntades av Edward J. Kempf 1920 se Chuang HT, Addington D. (1988). "Homosexual panic: a review of its concept". *Can J Psychiatry*. 1988/ 33 (7): 613–7.

⁶⁹ Österlund, Maria, *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, 2005.

gör kön i relation till heterosexualitet (Franck 2009).⁷⁰ Den svenska ungdomsromanen gestaltar återkommande könsbestämda gränsdragningar. I 1970-talets ungdomsbok handlar det om omvända könsroller. I 1980-talets svenska ungdomsromaner överger flickor flickskapet och ger sig ut för att vara pojkar enligt modellen "kvinnlig maskulinitet".⁷¹ I 1990-talets berättelser iscensätter flickor flickskapet medvetet. Under 2000-talet fortsätter könsperformativiteten i liknande banor och gestaltar ofta tillkortakommanden, någon som upplever sig som annorlunda i relation till heteronormativiteten eller individer som utmanar heteronormativiteten kollektivt. Den finlandssvenska ungdomsromanutgivningen med sitt ringa omfång präglas inte i samma utsträckning av dessa utvecklingslinjer. Årligen utkommer på sin höjd några enstaka finlandssvenska ungdomsromaner. I likhet med Annika Luthers ekoskildringar *Skogen som gud glömde*, *Brev till världens ände* (2008) samt *Ivorja* (2005), Henrika Anderssons flickskildringar *Emma-Gloria och de levande varslarna* (2006) och *Emma-Gloria och den röda längtansboken* (2008) samt Maria Turchaninoffs fantasyroman *Underfors* (2010) framstår Backléns roman som en av de få finlandssvenska ungdomsromaner som tagit intryck av internationella strömningar inom ungdomsromanen och diskuterar kön och sexualitet på ett ambitiöst sätt.

Den nordiska ungdomsromanens pojkskildringar har inte undersökts i någon större utsträckning, men en pendling mellan olika grader av maskulinisering och omförhandlad sexualitet kan skönjas i norsk och svensk ungdomsroman (Slettan 2009). I ungdomsromanen i allmänhet framträder ibland en förbryllad pojktoprotagonist, ofta en jag-berättare, som har uppenbara problem med att överhuvudtaget urskilja femininitet.⁷² Chris i *Kopparorm* har drag av denna pojkkonstruktion med en omförhandlad maskulinitet.⁷³ I hans fall är maskuliniteten otydlig, han trevar kring gränserna för sitt begär och sin sexualitet. Detta avspeglas i en ålderstypisk dialog som ofta överbetonar gränserna mellan könen, där en normativ heterosexualitet är regeln. Språket avspeglar karaktärernas försök att upprätthålla rätt sorts könskonstitution.⁷⁴

⁷⁰ Franck, Mia, *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*, 2009.

⁷¹ Halberstam, Judith, *Female Masculinity*, 1998.

⁷² Österlund, Maria, "Valonarkaa toimintaa. Yhteiskuntakritiikkiä Peter Pohlin nuortenromaanissa Man kan inte säga allt", 2003.

⁷³ Se Stephens, John, "A Page just Waiting to be Written on." *Masculinity Schemata and the Dynamics of Subjective Agency in Junior Fiction*, 2002.

⁷⁴ Vanligt är att pojkars annorlunda eller skeva beteende misstänkliggörs i ungdomsromaner, exempelvis i Sara Kadefors *Sandor slash Ida* 2001 där pojken Sandors maskulinitet hotas eftersom han dansar balett. Han kallas därför böj av sina klasskamrater.

Flickan har undersökts mer utförligt, ofta utgående från den gränsöverskridande och könsgrumlande kategorin pojkflicka (Österlund 2005, Franck 2009). Denna kategori saknar direkt motsvarighet bland begreppen för pojke där "flickpojke" inte har etablerats på svenska trots att det kunde gälla för denna grumlade typ av pojke. På engelska används begreppen "sissy" eller "whimp", vilket på svenska motsvaras av "veklings". Begreppet veckling har inte samma valör som "sissy", som ursprungligen är ett smeknamn för syster, och används för pojkar som inte lever upp till traditionell maskulinitet, i Backléns text motsvaras beteckningen närmast av frUITtari. Neologismen "sissophobia", vecklingsfobi, är ett begrepp som skapats i analogi till begreppet homofobi och betecknar rädslan för eller motviljan mot kvinnliga män bland heterosexuella män.⁷⁵ Det är denna typ av rädsla som pojkar i Backléns roman ger uttryck för. Begreppen blottlägger gränsbevakningen av hur kön och sexualitet görs, vilket i ungdomsromaner återspeglas i gestaltningen och i replisksiften. Inte minst fungerar språket och dialogerna i ungdomsromaner könskonstituerande genom att karaktärerna iscensätter dessa roller och därmed gör kön genom språket.

Även flickorna bedöms i enlighet med det finmaskiga nät av flickroller som står till buds, i enlighet med flickmatrisen. Stilar som "pissis", en ned-sättande beteckning på en kraftigt sminkad flicka med intresse för kläder, förekommer i *Kopparorm*: "En finsk kille från Kotka påpekade på sin styva svenska: – Pissis. I Hesa man kallar dom där flickor pissis" (Backlén 14). Begreppet pissis är finskt och etymologiskt anknutet till offentligt urinerande alternativt till begreppet pisshuvud och förekommer redan under 1960-talet. Pissis står för en parodisk flickroll med överdriven konsumtion och iscensättning, av en flickornas camp.⁷⁶ Benämningen pissis används ned-sättande om flickor som använder alkohol och är sexuellt utlevande. I ett queerperspektiv gör de sexualitet på ett övertydligt sätt, de repeterar flickskap överdrivet genom att iscensätta en stark sexualisering. Själva använder pissisarna ett extensivt svärande i sitt språkbruk och odlar medvetet en ångestladdad attityd samt en förkärlek för färgen rosa och flärd.

Återkommande kommenteras det språk eller de tonfall repliker uttalas på, som i citatet ovan "på sin styva svenska". Ungdomars uttal och regionala samt sociala identitet samspelar med kön på ett intrikat sätt. Homosexualitet kan även uttryckas genom bland annat intonation, ett så kallat "fjollspråk" eller "gayspeak" (Cameron 1997). Inom lingvistisk forskning är "lavender lingvistik" ett område där språkbruk, inklusive uttal och intonation, hos HBTL personer undersöks. Beteckningen härstammar från anknytningen till

⁷⁵ Bergling, Tim, *Sissophobia. Gay Men and Effeminate Behaviour*, 2001.

⁷⁶ Se flickforskare som Sari Näre och Jaana Lähteenmaa i Särkkä, Tutta, "Pissiskapina: Leviääkö kapina koko Suomeen?", *Seura*, 6/2005.

färgen lavendel inom bög- och lesbisk kultur. Bland annat Robin Lakoff jämför homosexuella mäns talakter med heterosexuella kvinnors och menar att homosexuella män medvetet härmar heterosexuella kvinnors sätt att tala, särskilt gäller detta intonationen (Lakoff 2004). Lakoffs resultat har senare nyanserats eftersom karaktäriseringen av kvinnors talakter inte stämmer in på kvinnor över lag utan måste kontextualiseras närmare (Cameron & Kulick 2006).

Kopparorm är en annorlundagjord kärleksroman, ett grepp som färgar av sig på språket som inte heller det upprätthåller endast en språklig norm eller en röst utan flitigt blandar röster och språk. Gränsupplösningen avspeglas både tematiskt och i bokens dialoger.

– Här har du säkert haft sex med någon snygg tjej.

Chris skakar på huvudet. Jani fortsätter:

– När jag såg dig för första gången så var jag ganska säker på att du är bög. Mitt *gaydar* är ganska bra.

– Gaydar?

– Gay radar, känslspröt. Förmågan att identifiera en persons sexuella läggning. Men jag är också intresserad av flickor. Stillsamma flickor, inte pissis. Flickor som läser böcker och gillar att diskutera. Jag önskar att jag levde på 1700- eller 1800-talet då allt var så hemlighetsfullt. Har du läst Jane Austen, Byron eller Oscar Wilde?

(Backlén 114)

Attraktionen leder dessutom över språkgränsen. Chris iakttar fascinerat den finska pojken Jani genom hela boken.

Kopparorm anknyter till det svårdefinierade begreppet "gayroman" utan att vara en utpräglad sådan, bland annat fattas den till genren hörande komma-ut-problematiken. Gayroman är ett problematiskt begrepp eftersom det tenderar att användas ahistoriskt och etnocentriskt, i Backléns fall kan man hellre tala om en homosexuell tematik eller en skåptematik. Backlén diskuterar själv romaner som skildrar homosexualitet i artikeln "Den moderna gaymannens sorg", där hon menar att gayromanen genomgått olika faser: Den utlevande komma-ut-fasen före 1985, omvärderingsfasen kring AIDS-epidemin, och slutligen en omorienteringsfas som betecknas av gränsupplösning av sexuella kategorier.⁷⁷ Författarens kategoriseringar i relation till det omstridda begreppet gayroman spelar mindre roll, men diskussionen i artikeln är ett tecken på Backléns intresse för homosexualitet som tematik. Hon har mycket riktigt skrivit *Kopparorm* inom den sistnämnda kategorin: gränsupplösning av sexuella kategorier. Även inom ungdomslitteraturforskningen diskuteras genredefinitioner. Kerry Mallan delar in ungdomsromanens texter med homosexuell tematik i "komma ut"-text, där problemet är att

⁷⁷ Backlén, Marianne, "Den moderna gaymannens sorg", *Ny tid* 13. 12. 2006.

vara homosexuell, och "kommit ut"-texter, där en homosexuell person har problem (Mallan 2004).⁷⁸ Mia Franck vidareutvecklar modellen med en tredje kategori där gemenskap och intimitet endast tangerar homosexualitet men inte levs ut öppet eller antyds att personen kommer att komma ut som homosexuell (Franck 2009).⁷⁹ I detta fall ersätts den homosexuella motivkretsen av ett mer tidsenligt grannande och flytande gränser gällande sexuell preferens. Denna beskrivning passar väl in på *Kopparorm* som i första hand skildrar pojktoprotagonistens tvekan, sökande och fantasier.

Kopparorm är nyskapande i sitt sätt att inte formulera statistiska kategorier utan att tvärtom gestalta hur språk, maskulinitet och sexualitet är flytande, pågående förhandlingsprocesser. Ålder är en central sociolingvistisk variabel och unga är ofta föregångare vid språkförändringar, något som starkt återspeglas i replikskiftena i Backléns roman. Romanen målar upp ett brett spektrum av hur det är att vara ung i dag. Här finns aktivister, parkourister, friidrottare och överklassunga och det är även deras språk som blandas. Det markanta i denna språkblandning är hur aktivt de unga pojkarna gör maskulinitet genom sitt språk och sina inbördes replikskiftet.

Romanens grundtanke är att alla inte är vad de verkar vara. Mängden av benämningar på subkulturella könsbundna stilar skapar en stilkarta som visar att samtida könskonstituteringsbestår av en mängd valmöjligheter samtidigt som en rigid gränsvakning dominerar dessa praktiker. Romanens titel, *Kopparorm*, lyfter i anslutning till detta fram en orm som inte heller är vad den ser ut att vara. Kopparormen är egentligen en ödla utan ben och dess kopparaktigt bruna färg associerar till färgad hud, något som också det är ett motiv i romanen i och med Chris färgade lillasyster samt mammans afrikanska pojkvänner. Ormen är fredlig, precis som Chris, som inte heller är vad han ser ut att vara. Han är en snäll tonårspojke som vaktar kompisarna under deras fyllor och tar hand om sin adopterade lillasyster, en sympatiskt okomplicerad kille som funderar över sin sexualitet. Han dras till killar, till Colin i Afrika och till finska Jani. Men han attraheras också av flickor, och har en intim relation till en flicka utan att relationen närmare definieras.

I denna studie av hur unga pojkar pratar och varför de talar som de gör i den samtidsrealistiska finlandssvenska ungdomsromanen, exemplifierat genom Marianne Backléns roman *Kopparorm*, har jag velat visa att pojkarna återskapar heteronormativitet men ändå tillåter sig normbrott. Romanen kan betecknas som queer för att den tangerar gayromanen men förhåller sig

⁷⁸ Mallan, Kerry, "Feeling a little queer? Performing Lesbian Desire and Identity in Youth Texts", 2004, s. 115.

⁷⁹ Franck, Mia, *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*, 2009.

öppen inför kategoriseringar och släpper in homosexuellt begär utan att utsluta andra former av sexualitet. Den heteronormativa gränsbevakningen kan närmast läsas som ett skydd, en "bevara ansiktet"-taktik, som tjänar till att anpassa pojkkollektivet på ytan och inför varandra medan andra mer mångbottnade processer äger rum på individplanet. Sammanfattningsvis gäller att veka pojkar omgärdas av maskulinitetstester som tydligt avspeglas i replikskiften inom pojkkollektiv där i synnerhet sexualiteten används som skiljelinje mellan olika sätt att vara pojke på. På det språkliga planet sker en bevakning av maskuliniteten där heteronormativiteten styr vad som sägs men inte hur det sägs.

Referenser:

- Andersson, Erik, "Språkvård genom litteratur", Zilliacus, Clas (red.), *Finlands svenska litteraturhistoria II*, Svenska Litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, 2000, s. 21–22.
- Backlén, Marianne, *Hundarna i Kingston*, Schildts, Helsingfors 1993.
- Backlén, Marianne, *Donovan från Jamaica*, Schildts, Helsingfors 1994.
- Backlén, Marianne, *På andra sidan finska viken*, Schildts, Helsingfors, 1997.
- Backlén, Marianne, *Kopparorm*, Fontana Media, Helsingfors, 2008.
- Backlén, Marianne, *Karma*, Schildts, Helsingfors 2001
- Backlén, Marianne, "Den moderna gaymannens sorg", *Ny tid*, 13.12.2006.
- Bergling, Tim, *Sissyphobia. Gay Men and Effeminate Behaviour*, Harrington Park Press, Binghamton 2001.
- Butler, Judith, *Gender Trouble and the Subversion of Identity*, Routledge, New York, 1990.
- Cameron, Deborah & Kulick, Don (red.), *The Language and Sexuality Reader*, Routledge, London, 2006.
- Cameron, Deborah, "Performing Gender Identity: Young Men's Talk and the Construction of Heterosexual Masculinity", *Language and Masculinity*, Sally Johnson & Ulrike Hanna Meinhof (red.), Blackwell Publishers Ltd., Malden, 1997, s. 47–64.
- Chuang H. T. & Addington D., 1988, "Homosexual panic: a review of its concept", *Can J Psychiatry* 1988/7: s. 613–617.
- Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally, *Language and Gender*, Cambridge UP, Cambridge, 2003.
- Einarsson, Jan, *Språksociologi*, Studentlitteratur, Lund, 2004.
- Ekman, Michel, "I novembers tröstlösa nätter. Om Helsingforsbildringen hos några yngre finlandssvenska prosaister", Ekman, Michel & Mickwitz, Peter (red.), *Rudan, vanten och gangstern. Essäer om samtida finlandssvensk litteratur*, Söderströms, Helsingfors, 1995, s. 209–231.
- Franck, Mia, *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*, Åbo Akademis förlag, Åbo, 2009.
- Franck, Mia, "Romaner för eller om unga", *Horisont* 2010/ 1, S. 18–21.
- Goffman, Erwine, *Interaction Ritual. Essays on Face to Face Rituals*, Doubleday, New York, 1967.
- Halberstam, Judith, *Female Masculinity*, Duke UP, Durham, 1998.
- Heldner, Christina, "I gränslandet mellan lingvistik och litteraturvetenskap. En analys av några språkliga drag i böckerna om Pippi Långstrump", Nikolajeva, Maria (red.), *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*, Centrum för barnkulturforskning, Stockholm, 1992, s.191–208.
- Kiesling, Scott F., *Playing the Straight Man. Displaying and Maintaining Male Heterosexuality in Discourse*, Campbell-Kibler, Kathy, Poderva, Robert J., Roberts, Sara J., & Wong, Andrew (red.), *Language and Sexuality. Contesting Meanings in Theory and Practice*, CSLI, Stanford, 2002, s. 249–266.
- Kulick, Don, "Gay and Lesbian Language", *Anthropology Annual Review* 2000/29, s. 243–85.
- Lakoff, Robin, *Language and Woman's Place*, Oxford UP, New York, 2004.
- Londen, Anne-Marie, *Litterärt talspråk. Studie i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*, Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, 1989.
- Lassén-Seger, Maria, "Bland kvälingar, bortombor och varslar. 2000-talets finlandssvenska fantasy för barn och ungdom", *Onnimanni* 2008/4, s. 18–23.
- Mallan, Kerry, "Feeling a little queer? Performing Lesbian Desire and Identity in Youth Texts", Pearce, Sharyn & Mallan, Kery (red.), *Seriously Playful. Genre, Performance and Text*, Post Pressed Fiction, Flaxton, 1989, s. 113–121.
- Mallan, Kerry, *Gender Dilemmas in Children's Fiction*, Palgrave Mcmillan, Basingstoke, 2009.
- Modersmål, litteratur och mediekunskap Marianne Backlén*
http://www.edu.fi/svenska/mlm/ml/forfattaren/m_backlen.html hämtat 24.9.2008.
- Murray, Knowles & Kirsten Malmkjaer, *Language and Control in Children's literature*, Routledge, London, 1996.
- Nikolajeva, Maria "Barnlitteraturen etablerar sig", Clas Zilliacus (red.) *Finlands svenska litteraturhistoria Andra delen 1900-talet*, Svenska litteratursällskapet i Finland Helsingfors 2000, s. 200–205.
- Nikolajeva, Maria "Barnlitteraturen efter krigen", Clas Zilliacus (red.) *Finlands svenska litteraturhistoria Andra delen 1900-talet*, Svenska litteratursällskapet i Finland Helsingfors 2000, s. 303–317.
- Nordenstam, Kerstin, *Genusperspektiv på språk*, Högskoleverket, Stockholm, 2003.
- Nordenstam, Kerstin, *Kvinnlig och manlig samtalsstil*, Göteborgs universitet, Göteborg, 1987.
- Nordenstam, Kerstin, *Skvaller. Om samtalsstrategier hos kvinnor och män*, Hallgren & Fallgren studieförlag, Uppsala, 1998.
- Orlov, Janina, "Sommarens poetik i den finlandssvenska barnboken", *Horisont* 1996/6, s. 29–34.
- Pedersen, Ulla, "Förlåt... Anteeksi! Språkmöten i några finlandssvenska barn- och ungdomsböcker", Andersson, Lars-Göran (red.), *Svenskans beskrivning 2*, Studentlitteratur, Lund, 1999, s. 336–345.
- Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002.
- Saarikoski, Helena, *Mistä on huonot tytöt tehty?*, Tammi, Helsingfors, 2001.
- Scott Sørensen, Anne, "Könskulturer och könets kultur", Ganetz, Hillevi (red.), *Om unga kvinnor*, Studentlitteratur, Lund, 1991, s. 39–60
- Sedgwick, Eve Kosofsky, *Epistemology of the Closet*, University of California Press, Los Angeles, 1990.

- Slettan, Svein, *Mannlege mønster. Maskulinitet i ungdomsromanar, pop og film*. Universitetet i Agder, Kristiansand, 2009.
- Stephens, John, *Language and Ideology in Children's Fiction*, Longman, London, 1992.
- Stephens, John, "A Page just Waiting to be Written on.' Masculinity Schemata and the Dynamics of Subjective Agency in Junior Fiction", Stephens, John (red.), *Ways of Being Male. Representing Masculinities in Children's Literature and Film*, Routledge, London, 2002, s. 38–54.
- Svahn, Margareta, *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen. Skällsord, stereotyper och könsrollskonstruktion*, Carlssons, Stockholm, 1999.
- Särkkä, Tutta, "Pissiskapina: Leviääkö kapina koko Suomeen?", *Seura*, 6/2005.
- Tidigs, Julia, "Flerspråkighet som tema och litterärt grepp i Jac. Ahrenbergs Viborgsskildringar: genus, kommunikation och nationalitet", Piotr Bukowski, Grazyna Pietrzak-Porwisz & Iwona Kowal (red.) *Perspektiv på svenska språket och litteraturen*, Krakow 2008, s. 61–67.
- Tidigs, Julia, "Flerspråkiga (kon)textualiteter. Deleuze, Guattari och Finlands svenska litteratur?", *Bloch, butch, Bertel. Kontextuella litteraturstudier*, Michel Ekman & Kristina Malmio (red.), Helsingfors & Åbo: Avd. för nordisk litteratur, NORDICA & Åbo Akademis förlag 2009, s. 51–67.
- Torvalds, Sofia, "Marianne Backlén. Vinnare i romantävling", *Kyrkpressen*, 6.6.2007.
- Zilliacus, Clas, "Finlandssvensk litteratur", Zilliacus, Clas (red.), *Finlands svenska litteraturhistoria II*, Svenska Litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, 2000, s. 13–18.
- Österlund, Mia, "Unga ömsar självbild", *Hufvudstadsbladet*, 29.4.2008
- Österlund, Maria, "Valonarkaa toimintaa. Yhteiskuntakritiikkiä Peter Pohlin nuortenromaanissa *Man kan inte säga all*", Heikkilä-Haltunen, Päivi & Rättyä, Kaisu (red.), *Nuori kirjan peilissä. Nuortenromaani 2000-luvun taitteessa*, Nuorisotutkimusverkosto, Helsingfors, 2003, s. 120–145.
- Österlund, Mia, "Från flätor till flickmakt. Genusförklädnader i den svenska ungdomsromanen under 1980-talet", *Barnboken*, 2000/2, s. 38–40.
- Österlund, Maria, *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, Åbo Akademis förlag, Åbo, 2005.